

בלבבי משכן אבנה

כל החומר המופיע בעלון זה חדש

תערובת של עולם חיצוני, וכח זה הוא הנקרא 'השקטה'. בכללות, ישנם שני סוגי רעשים, רעש חיצוני ורעש פנימי, כמו שיתבאר להלן. וההשקטה גורמת להשקיט את הרעשים הללו, על מנת שהאדם יוכל להיכנס לעולם הפנימי בלא תערובת מהעולם החיצוני. הדברים סתומים כעת, ונתחיל לבארם בתהליך ההשקטה, שלב על גבי שלב, מהחיצון לפנימי.

השקטת הרעש החיצוני

נתחיל ברעש החיצוני. הרעש החיצוני נובע מג' חלקים, א. חמשת החושים שבאדם המתחברים לעולם שבחוץ. ב. המידה רעה החזקה והתקיפה הנמצאת באדם שמתחברת לחוץ. ג. שורש חיבור האדם לחומר.

לכן, קודם תחילת תהליך ההשקטה של חמשת החושים, נצרכת עקירת שורש חיבור האדם לחומר, ועקירת שורש המדה רעה החזקה שקיימת בנפשו. בכל אחד קיימים את שניהם, וכל זמן שהוא שהוא עדיין לא החלישם ועקרם, יקשה עליו להגיע להשקטה גבוהה מאד. וסיבת הדבר, מפני שהחיבורים הללו יוצרים קשר חזק מאד לעולם, וכשיש קשר חזק לעולם, ההשקטה אמנם יכולה להועיל מעט, אבל האדם עדיין לא יוכל להגיע לעולם פנימי אמיתי.

לאחר שהאדם לפחות החליש את עומק תשוקת החיבור לחומר, ומיתן את שורש המידה רעה שיש לו, אזי נפשו נרגעת במידת-מה, ובסיס הנפש לא מחובר באופן מאד חזק לעולם. וכאשר הנפש לא מחוברת באופן חזק מאד לעולם, אזי השקטת החושים, כגון הישיבה בחושך [כמו שיתבאר מיד בדברי ר' אברהם בן הרמב"ם], יוצרת לאדם כלי למציאות של השקטה. ■

המשך שבוע הבא [מדרשה של הרב מארגנטינה תשע"ח:]

הרעש החיצוני גורם תערובת

אולם, יש קושי מסוים שגורם לאדם שהתורה והמצוות לא מקשרים אותו לעולם הפנימי כראוי. חז"ל אומרים במדרש (תנחומא ויקרא ו'), שכאשר הקב"ה דיבר במתן-תורה, כל הבריאה כולה שקטה, אָרְץ יְרָאָה וְשָׁקְטָה (תהלים עו, ט). אפי' הבעלי חיים לא השמיעו את קולם, ציפור לא צייץ, חמור לא געה. העולם היה מחריש, ומשם היה יוצא קולו של הקב"ה, כלשון חז"ל. ובהקבלה לסוגייתנו, על

❁ **אי אפשר להיות רק בפנים, שהרי צריך להיות קיום של דרך-ארץ, אולם גם אי אפשר להיות רק חיים חיצוניים. החיבור של שני העולמות גם יחד, יוצר תערובת של חיים, תערובת של עולם פנימי וחיצוני יחדיו.** ❁

מנת להיכנס לעולם הפנימי, חייב להיות שתהא השקטה של העולם שנמצא בחוץ. לולא ההשקטה של העולם שבחוץ, אזי אפי' אם האדם ינסה להיכנס לעולם הפנימי ע"י לימוד תורה וקיום מצוות, אולם נעשית תערובת של העולם החיצוני והפנימי אחד עם השני. אי אפשר להיות רק בפנים, שהרי צריך להיות קיום של דרך-ארץ, אולם גם אי אפשר להיות רק חיים חיצוניים. החיבור של שני העולמות גם יחד, יוצר תערובת של חיים, תערובת של עולם פנימי וחיצוני יחדיו.

א"כ, על מנת שלא ליצור תערובת בין העולם החיצוני לפנימי, יש כח ממוצע בין החיצון לפנימי, שהוא הכח המאפשר לאדם להיכנס לעולם הפנימי בלא

דרשה מהרב

תהליך השקטה בהתבודדות

עבודת האדם - להיכנס לעולם הפנימי

קיים עולם חיצוני ועולם פנימי, העולם החיצוני הוא העולם הגלוי ומוכר יותר לכולם, והעולם הפנימי הוא יותר נעלם ומכוסה. עבודת האדם, להיות כמה שיותר בעולם הפנימי, וכמה שפחות בעולם החיצוני.

ישנו כח המעביר את האדם בין העולם החיצוני לעולם הפנימי. משל למה הדבר דומה, כאשר יש נהר ולו שני צדדים, ורוצים לחצות מהצד אחד לצד השני, יש כמה דרכים לכך, או ע"י ספינה, או ע"י שעושים גשר מצד לצד. והנמשל הוא, ישנו עולם חיצוני ועולם הפנימי, וכדי לעבור מצד אחד לשני צריך גשר, ושומה עלינו לבאר מהו אותו 'גשר' המעביר בין העולמות. מי שאיננו רוצה לבוא לעולם הפנימי, אזי הוא לא רוצה לעבור לאותו מקום. אולם, מי שכן רוצה לעבור מהעולם החיצון לעולם הפנימי, צריך לדעת היכן הוא דרך המעבר, וכיצד עוברים.

המעבר לעולם הפנימי - תורה ומצוות

נגדיר הגדרה מאד כוללת, מהו המעבר מהעולם החיצוני לעולם הפנימי. התורה והמצוות שנתנו מהקב"ה, הם אלו שמקשרים את האדם לעולם הפנימי. ודיוק הגדרה זו, התורה היא העולם הפנימי, ורובם ככולם של המצוות הם בעולם החיצוני, והתורה והמצוות, התורה מבפנים, והמצוות מבחוץ, הם-הם המקשרים את האדם לעולם הפנימי. זוהי הגדרה כוללת.

פנימיות התורה | פרק ד'

קיום מצוות תלמוד תורה האדם מקיים גם אם אין בידו יראה שהרי הוא בודאי למד, אבל השגת התורה תלויה ב"יראת הוי"ה טהורה עוֹ-מדת לעד".

הדברים הללו הם נעלמים ונעלמים!! על אף שבני האדם יודעים את לשונות חז"ל, אבל מכיון שהדבר הוא פְּנִיָּם, הוא נעלם, הוא נסתר, הוא איננו נראה, הוא איננו נגלה, ומאידך נראה שיש הרבה שאין להם יראה כל כך גבוהה ואפ"ה נראה שיש להם ריבוי של תורה, כאן מונח עומק העולם, עומק ההעלם הגדול שנמצא בבריאה!! שלעין הרואה עולם הפוך ראית.

רואים שיש אדם שיש לו הרבה תורה ולא נראה שיש לו הרבה יראה, רואים אדם שיש לו יותר יראה ואין לו הרבה חכמה, אז המסקנה הנ־ראית לעין הרואה שהעיקר צריך ללמוד, והיראה הוא דבר מן הצד.

אבל כשמבינים את עומק נקודת הדבר, שמי שבאמת יש לו יראה אפילו אם אין לו ריבוי של חכמה, אבל יש לו חכמת אמת, אם הוא עוד יותר עמל, אז כמובן יש לו גם ריבוי של חכמה. אבל גם מי שיש לו יראה ואין לו ריבוי של חכמה, אבל החכמה שיש לו, היא חכמת אמת!! מה שאין כן מי שיש לו ריבוי של חכמה ואין לו יראה, יש לו חיצוניות של חכמה אבל אמיתת מציאות החכמה גנוזה ונעלמת.

ובפרשת בהר (ק"ח א'): מאי עול מלכות שמים, אלא כהאי תורא כו', הכי נמי איצטריך ליה לבר נש לקבלא עליה עול בקדמיתא, ולבתר, דיפלח ליה בכל מה דאיצטריך, ואי לא קביל עליה האי בקדמיתא, לא ייכול למפלח. הדא הוא דכתיב (תהלים ק, ב) "עבדו את ה' ביראה", מהו ביראה, כמה דאת אמר (שם קיא, י) "ראשית חכמה יראת ה' כו', ועל דא האי בקדמיתא הוא דכלא כו', בגין דבהאי עייל לשאר קדושה, ואי האי לא אישתכח לגביה, לא שריא ביה קדושה דלעילא כו'.

אם כן מביא הנפה"ח מדברי חז"ל, שבתחילה האדם צריך לקבל עול מלכות שמים.

כמו שנתבאר, יש מדרגה של יראה באופן של יראת העונש, יש מדרגה של יראה באופן של יראת הרוממות, ויש מדרגה של יראה באופן של יראת חטא. ומתחילה, צריך שיהא לאדם האופן הראשון של היראה שהיא יראת העונש, ולאחר מכן, סדר העליה במדרגות הוא: יראת הרוממות ויראת חטא, שענינן, שהאדם מכיר, מרגיש וחש שהוא עומד לפניו יתברך שמו. במדרגת יראת הרוממות האדם מרגיש כן רק בשעת העבודה כמו שאומר הרמח"ל (במס"י פכ"ד), וב־מדרגת יראת חטא האדם מרגיש כן בין בשעת העבודה ובין שלא בשעת העבודה. ■ המשך בשבוע הבא [מתוך קובץ שיעורים על ספר נפש החיים שער ד']

פרק ההתבודדות | מרבינו אברהם בן הרמב"ם

ככל שהאדם חי את התכונות העצמיות שלו, והוא לא חי את מה ששייך לזולתו, הוא יותר קרוב לתפישות חיים של התבודדות. זו לא ההתבודדות החיצונית אלא זו ההתבודדות הפנימית. ככל שהאדם חי ומושפע לפי סביבותיו, אפילו אם הוא יושב בחדרי חדרים בתוך עצמו, אבל למעשה בתפיסת נפשו הוא חי לפי אחרים, והרי שהוא לא לבדו. לעומת זאת, אם הוא נוגע בעומק תכונות נפשו, עד עומק היחידה, הוא קרוב לתפיסת ההתבודדות הפנימית.

זו המדרגה הראשונה של ההתבודדות הפנימית.

המדרגה השניה של ההתבודדות הפנימית, והיא ההתבודדות הפנימית הגמורה, היא היא הפגיעה עצמה, ועניינה, מדרגת "אין עוד מלבדו", וזו המדרגה העליונה בהתבודדות. כאשר האדם מדבק את עצמו בטוהר המחשבה, מחשבת השכל ומחשבת הלב העליונה ב"אין עוד מלבדו", אזי הוא חי בעוֹלם של שעליו נאמר שאין שום מציאות אלא הוא יתברך שמו לבדו. וזו מדרגת ההתבודדות המוחלטת.

נחמד את הדברים. במדרגת ההתבודדות הפנימית הראשונה, שהיא שלב בשלבי סולם העלייה, האדם הוא זה שמתבודד. וכשם שהאדם מתבודד כך יש הרבה שמתבודדים, ויש את הקב"ה שהוא ג"כ לבד. נמצא, שיש כאן הרבה שנמצאים לבד, רק שכל אחד מהם נמצא לבדו. משל למה הדבר דומה, הרבה בני אדם הולכים ליער וכל אחד נמצא במִקום אחר, ואע"פ כל אחד מתבודד לעצמו, אבל, גם ראובן מתבודד וגם שמעון מתבודד וגם יהודה וכן על זה הדרך, כולם מתבודדים, ובאופן זה לכל אחד יש מדרגת התבודדות. אבל המדרגה השניה של התבודדות הפנימית, שהיא המדרגה העליונה, שם יש רק אחד מוחלט, ולכן זו ההתבודדות הפנימית המוחלטת.

נמצא בידינו ג' מדרגות [וזה כמעט מפורש כאן בדברי ר"א בן הרמב"ם]: המדרגה הראשונה, מדרגת ההתבודדות החיצונית, ועניינה, שהאדם הולך למקום שאין בני האדם אינו נמצא שם והוא נמצא שם לבדו. וככל שהוא רחוק יותר מן היישוב, בכך הוא מבודד יותר ויותר [ויתר על כן, אם הוא נמצא במקום שמעולם לא היו שם בני אדם, בכך הוא יותר רחוק ממגע יד זר, ובזה יש דקויות לפנינו מן דקויות, כמו שיתבאר להלן]. ■ המשך בשבוע הבא [מתוך

סדרת שיעורים על ספר "המספיק לעובדי ה'"]

אות א', ב', ג'

לפי"ז, זהו עומק דבריו כאן: **תאוותי ורצוני להתיישב על קצת דברים מאותם שנאמר בהם והשבות אל לבבך**, היינו לעסוק בעניינים אלו באופן של ידיעה, של הבנה, באופן של בינה המתיישבת על הלב.

הרי הם מעיקרי אמונתנו שחייב כל אדם לרדוף אחרי ידיעתם כל אשר תשיג ידו.

כפי שהתבאר בהקדמה, ישנה חובה על כל אדם לעסוק בסוגיות האמונה, אך כאן מוסיף הרמח"ל **שחייב כל אדם לרדוף אחרי ידיעתם**.

ישנם שני אופנים של רדיפות. אדם שרודף רק כי הוא חייב, זה סוג אחד של רדיפה. אך אם יש לו תשוקה לדבר, אזי מתקיים בו לשונו של הרמח"ל במסילת ישרים: 'משך אחריו כברזל אחר אבן השואבת', הוא נמשך להשגת ענייני האמונה בבחינת **וְנִדְעָה נִרְדְּפָה לְדַעַת אֶת ה'** (הושע ג, א), הרי שכבר נפתח לו צוהר פנימי בחייו, ואשריו וטוב לו.

אולם מי שעדיין לא זכה לכך, עליו לעמול, להתבונן, לטהר את לבבו ואת מידותיו, ויפנה בתפילה מעומק הלב לפניו ית"ש: 'פתח לבי', שהלב שלו יפתח, ואזי יתגלה אצלו ולו הסדק הקל ביותר של התשוקה לה-כיר את מי שאמר והיה העולם.

תשובת השכל לבקשת הנשמה שתאוותה ורצונה להתיישב בענייני האמונה:

(ב) אמר השכל, אנה פניך מועדות, הנה העיקרים הם י"ג, ועל איזה מהם תרצי להתבונן.

משיב לעומתה השכל, מאחר שישנם י"ג עיקרים, עליה להתמקד באיזה מאותם י"ג היא רוצה לברר ולהתיישב [אף שהספר אינו עוסק בכל הי"ג עיקרים, אלא בחלקם].

(ג) אמרה הנשמה, הנה כל העיקרים, הי"ג, הנה הם מאומתים אצלי בלי שום ספק כלל, אבל יש מהם שהם מאומתים לי וגם מובנים, ויש מהם שהם מאומתים לי באמונה, אך לא מבוארים מן ההבנה והידיעה.

משיבה הנשמה, בוודאי שאני מאמינה בכל הי"ג עיקרים כשורשים, בכל התורה כולה, ובדברי חכמינו ללא יוצא מן הכלל, שהרי מאמינים בני מאמינים אנחנו. אולם אמונה זו מתחלקת לשני חלקים, **יש מהם שהם מאומתים לי וגם מובנים**, היינו מאומתים מכח האמונה, ומובנים לאדם בשכלו.

■ המשך בשבוע הבא [מתוך סדרת שיעורים על ספר "דעת תבונות"]

פרק א' | שלבי חיבור האדם לדברי תורה בקטנותו

אדם יכול לקרוא קטע ולהסביר באופן נפלא מה שכתוב כאן, אבל למעשה אם נבוא לפרק את הענין לחלקיו וכל מילה ומילה שנאמרה מה הפירוש שלה ימצא שלא ברור כלל מה שנאמר בענין.

ישנם אנשים שבעיה זו קיימת אצלם אפי' בלשון הקודש ומשום שבתחילת הלימוד וההבנה בקטנותם היתה להם איזו שהיא נקודת הפרעה ודילוג, וישנם אנשים שזה קיים אצלם בעיקר בסוגיות הש"ס כי היה להם את הדילוג הזה בלשון ארמית שכאשר התחילו ללמד אותם לשון ארמית לא הסבירו להם פירוש המילים אלא או שהסבירו להם את הקטע בכללותו או שכך הם קלטו או מכל סיבה אחרת אך עכ"פ פירושה של כל מילה בביורו הם לא הבינו.

אך נשוב ונדגיש ועל אף שזה נראה פשוט אך מי שמכיר נפשות בנ"א יודע שלחלק גדול מבני האדם ישנו דילוג בהבנת פירוש המילים, שלב הבנת פירוש המילים נגדע כמעט באיבו וכשלימדו אותו קטעי ענין נלמדה רק המשמעות הכללית ודילגו על פירוש המילים ובני האדם הורגלו ללמוד ולומר דברים ללא הבנה, לדוגמא: בלשון ארמית ישנן הרי את המילים המצויות בש"ס, אך ישנן גם מילים שנמצאים בתרגומים (אונקלוס, יונתן בן עוזיאל, ובפרט בתרגום ירושלמי, מגילת אסתר תרגום שני בזוה"ק, ובתיקונים). שלא רגילים להשתמש בהם ורבים אינם מבינים אותם. בחג השבועות כשאומרים את ה"הקדמות מילין" (במנהג אשכנז) חלק גדול אפי' מציבור בני התורה אינם מבינים מה שכתוב עד שהדפיסו לאחרונה פירוש לדברים. נמצא א"כ שכאשר האדם קורא בכל שבוע שניים מקרא ואחד תרגום הוא מתרגל לומר מילים שאת חלקן הגדול הוא בעצם אינו מבין כלל. ובכך שהאדם מתרגל לומר מילים ללא הבנה ואפי' בגדלותו זה מעורר אצלו את אותו חלק בנפש שהיה רפוי כבר קודם לכן כשהתרגל מתחילת לימודו לומר מילים שלא הבינם וממילא חסר לו בהבנת תוכן הענין הנלמד באופן מדויק.

שלב ד': הבנת תוכן הענין הנלמד

עד כה היו שלבי הלימוד כמעט בלי הבנה. כעת מגיע שלב נוסף בקומת לימודו של האדם שהיא "הבנת מה שנאמר".

מעיקר הדין הרי מה שהאדם חייב ללמד את בנו ובן בנו הוא את פשט המקרא בלבד (ודלא כזבולון בן דן - עי' קידושין ל"ו, ונחלקו הפוסקים לענין לימוד המשנה). לימוד פשט המקרא מתחלק לשני חלקים: חלק ראשון הוא פירוש המילים שבפסוק. והחלק השני הוא מה שהאדם מקשר את מהלך הדברים ע"י צירוף המילים יחד היוצרים משמעות כוללת לנאמר. שלב זה הוא כבר צירוף רחב יותר של הבנה.

תפיסת מהלך של סיפור ללא השכלה

לעיל הזכרנו שהחסר בהבנת פירוש מילים גורם לעקירת הבנת הענין, אך בנוסף לכך ישנו עוד גורם בעל משמעות עמוקה יותר לכך, שהרי כידוע כשמלמדים קטן בתחילה לא מלמדים אותו בדר"כ עומק עיונה של תורה אלא מלמדים אותו פירוש מילים וקטעים של סיפור, (ואף מה שנוהגים היום שמתחילים בחומש ויקרא זה בכדי לקיים מאמר חז"ל יבואו טהורים ויעסקו בטהרות אך לא מלמדים אותם דיני ויקרא אלא מתחילים מהסיפורים שבחומש בראשית), כאן נמצאת נקודה עמוקה מאוד - שתחילת הקליטה של דברי תורה בנפשות בני האדם ברוב המקרים לא מגיעה באופן של הבנה ממש אלא באופן של הבנת סיפור ומרגילים את הנפש לשמוע מהלך של סיפור דברים. ■ המשך בשבוע הבא [מתוך סדרת שיעורים דע את תורתך דרכי הלימוד"]

אברהם | אב בחכמה

יב. פרץ זרח

על מה שנאמר בתמר (בראשית לח, יד): "ותלך ותשב בפתח עינים", אומרת הגמ' (סוטה י א): 'ותשב בפתח עינים, א"ר אלכסנדר, מלמד שהלכה וישבה לה בפתחו של אברהם אבינו, מקום שכל עינים צופות לראותו.¹

כנודע, משיבתה זו של תמר בפתח עינים השתלשל ונולד משיח, שכן, בהזדמנות זו, היא נתעברה מיהודה, וילדה את התאומים פרץ וזרח שמהם יצאה שושלת מלכות דוד ובנו צמח. גם בזה אנו רואים ששורש המשיח נמצא בכוחו של אברהם.

וביתר פרטות, מצד אברהם עצמו, הנקרא² "מי העיר ממזרח צדק", נולדה בחינת 'זרח'. ובכך הוא 'שורש' בלבד לבחינת 'משיח' שיצאה 'לפועל', בבחינת 'פרץ', בכוחו של יעקב אבינו.

וביאור זה, כי כמו שבקומת האדם, שני אברים מופקדים על ההעמדה וההצבה שלו, והם אבר היסוד (אות ברית קודש), והעקב, כך, אברהם ויעקב מייסדים ומבססים את הקומה הכללית. אברהם הינו 'אבר היסוד', ויעקב נדמה 'לעקב', ובו מתגלית בחינת ה'עקבתא דמשיחא'.

שני 'אברים' אלו נבדלים זה מזה בהבדל שבין הכח לפועל על הנקראים בהקבלה 'זרח' ו'פרץ'. אבר היסוד מייסד את 'כח' האדם וראשיתו (טיפת הזרע), הנקרא זרח על שם שבו 'מתחילה' ההויה החדשה הזורחת מרחוק, והעקב, מעמיד את הגוף הנקרא 'פרץ' על שם הוויתו הבוקעת משמי הכח המופשטים ומתממשת בפועל ובתוקף במרחבי ארץ הקיום.

[הבדל זה משליך על האחיזה של אברהם ויעקב בארץ ישראל. הגמ' (שבת קיח ב) בהקבילה את הנאמר לאברהם (בראשית יג, יד): "קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה" (ופירש"י: "ארץ זו ולא יותר") לנאמר ליעקב (שם כח, יד): "ופרצת ימה וקדמה צפונה ונגבה", מסיקה שאברהם זכה בארץ ישראל 'במידה', כלומר זכייה מוגבלת, ויעקב אבינו³ ל"נחלה בלי מצרים".]

1 דברים אלו דומים לדברי הגמ' הנ"ל על איצטגנינותו של אברהם המבוקשת מכל מלכי מזרח ומערב, ולאבנו הטובה, אליה נשואות עיניהם של חולים. כדברי רשב"י שם "בשעה שנפטר אברהם אבינו מן העולם, תלאה הקדוש ברוך הוא בגלגל חמה". מאז, האבן מרפאת בתחילת זריחת החמה ('אידלי יומא אידלי קצירא'). זמן המקביל למדרגתו של אברהם אבינו, עליו קראו "מי העיר ממזרח צדק". דבר זה מלמד כי בעומק, גם בחיי אברהם אבינו, שורש הרפואה הבאה מההסתכלות על האבן היה בכח הזריחה של אברהם. וכל העינים הצופות לראותו, מצפות לכח הזריחה המחודשת, המחיה והמרפאה של אברהם.

2 עיי' שבת דף קנו עמוד ב, בבא בתרא דף טו עמוד א, וסנהדרין דף קח עמוד ב. 3 אשר, כאמור, פדה את אברהם מצער גידול בניו.

מן הנלמד בכלל מתוך שיעורו של מורנו ורבינו הרב איתמר שורץ שליט"א

שיעור כללי בסוגיית קרן בגדר יוחלט השור דרע"ק שורע"ס ת"ז סע"א

ולפי"ז מה שמבואר בדברי התוס' דדין זה דשאני קנס זה מכל הקנסות ילפינן מקרא דומכרו וגוי דאמזיק ואניזק קמזהר רח מנא, כוונת הדבר, דבפסוק זה נתחדש דדין מכירת השור נעשה לפני העמדה בדין. ומאיזה כח נאמר שיש לניזק כח למכור את השור [או להקדישו] משעת הנזק? לפי מה שנתבאר היינו מכח חיובא דשור גופיה, וזה גם הטעם שאינו דומה לשאר הקנסות, דלא מצינו בשאר דוכתי חיוב מחודש כזה, כי בעלמא הוי רק בגדר חיובא דגברא.

ונראה דהתוס' פירשו הפסוק באופן שונה משאר הראשונים, דבדברי הר"ח שהוזכר לעיל, מה שנאמר בפסוק זה, היינו שבכח של הניזק לכפות את המזיק למכור את השור. ולדברי הר"י מלוניל נראה דכאן נתחדש שיכול למכור מיד ואע"פ שחסר שומת ביי"ד אין השומא מעכבת את חלות השותפות. אבל לתוס' נתחדש בפסוק זה גדר חיוב מחודש של חיובא דשור, ומכח אותו חיוב יכול הניזק למכור מיד, דחיוב זה אינו תלוי בהעמדה בדין.

ונמצינו למדים ג' דרכים בלפותא דקרא דומכרו את השור החי, מה בא הפסוק ללמדינו. ולפי דברי הר"ח דנתחדש דיש כח כפייה לניזק לכאורה שוב א"א ללמוד מכאן את יסוד דברי התוס' דנתחדש חיוב על השור גופיה [אא"כ נימא דתרתיה שמי עינן מינה].

נתבארו א"כ עד השתא, שיטות הראשונים בזמן חלות השותפות אליבא דרע"ק, והצדדים שנאמרו בדבר, או שזה חל בשעת הנגיחה גופא [ונתבאר לעיל מדוע אין עיכוב מחמת ה' הטעמים שהוזכרו]. או שזה חל בשעת העמדה בדין ולמפרע כפשוטו, כן דעת התלמיד הרשב"א כמו שהוזכר לעיל, [ונתבאר שם דגם בדעת המאירי ניתן לפרש כן].

ובדעת התוס' כפי שנתבאר בהרחבה, אמנם גם לשיטתם תרצת הדבר שחל הדבר בשעת העמדה בדין למפרע, אבל יסוד הדבר נובע מכך שיש שני יסודות של חיוב, חיוב השור צריך לחול מיד, וחיוב הבעלים חל אח"כ, ואף שחיוב השור תלוי בחיוב הבעלים מ"מ בעת שחל חיוב הבעלים ממילא חיוב השור יכול לחול למפרע [ונתחדש עוד, שאף חיוב הבעלים מתאחד עם חיוב השור וגם הוא חל למפרע, כמו שנתבאר].

והצד הרביעי הוא, שהדבר חל משעת העמדה בדין ואילך (ולא למפרע), כן למדו הרבה מהאחרונים (קצה"ח מני"ח ועוד) בשיטת הרמב"ם. אך כאמור ישנם באחרונים (גר"ח, חזו"א) דר' כים נוספות לפרש דעת הרמב"ם. ובס"ד נתפרש לעיל אופן נוסף בביאור שיטת הרמב"ם, דבאמת חל הדבר משעת הנזק ממש [או עכ"פ למפרע] ומ"מ מכרו מזיק מכור לרדיא, מפני שכל בעלותו של הניזק בשור אינו אלא כלפי דמיו, אבל הבעלות על

משפטים | אף

ורפא ירפא. רפא. אף-ר. כי עיקר הרפואה חלה על אף, חרון אף. כי מהות האף תוספת בולטת, והוא בחינת "אף כי אמר אלקים". וכן הוא מהות אף - חוטם, האיבר הבולט ביותר בפנים בפרט, ובצורת אדם בכלל. ולכן לדינא, ההולך למקום ונכנס לתוכו, האף נכנס ראשון. וכן להיפך, היוצא לאחוריו, האף יוצא אחרון.

ובמידת מוה, חל על האף אמרם ז"ל "כל יתר כנטול דמי". ולכן מתגלה בו חרון אף. חרון, חור, חסרון, נטול דמי. ולכן נקרא חוטם לשון חטא. עץ שאכל ממנו אדה"ר לחד מ"ד חיטה היה, חט-יה. ולכן נתקלל בזעת אפיך תאכל לחם. אפיך דייקא. ונצרך את י"ג מלאכות הפת, לחם, עד מלאכת אופה. והחטא בחינת העדר, חטא לשון חסרון, בחינת צל-מות - העדר אור, מות. והוא בחינת אפס, העדר. אפ-ס. והוא שורש עצתו של אחיתופל, אף-חיתול. עצות ששורשם העדר.

והוא בחינת פאה. אף-ה. מחד זהו מקום של סוף - לקט שכחה פאה. דבר הנמצא בצד, סוף. ומאידיך פאת הראש משמשת גם מלשון סוף וגם מל-שון דבר המוסף ובולט מן הראש. ובחינת הסוף הוא בחינת קפא אף-ק. דבר שאינו מתפשט, ובדקות אף מתכווץ. והוא בחינת אכף, כיפוף (אכיפת) הדבר לבלתי התפשט. והוא בחינת אפר אף-ר. היות דבר שע"י אש, כח הצמצום, נהפך לאפר, פרורים, צמצום של כל חלק. והוא בחינת איפה, חי-פוש הדבר החסר, והוא פנים אחד בבחינת אפרות, אף-רוח. חסרון של רוח לפרוח. שנחסר לו גילוי בפועל של אגף, אף-ג. בחינת כנפים לפרוח. והוא בחינת אשפה, זבל, כל יתר כנטול דמי, כנ"ל.

בחינה נוספת של חסר הוא בחינת נאף, נא-ן. שרוצה אף את אשת זולתו, והוא בחינת שאף דקלקול ש-אף. ששאף להשיג את שאינו חלקו. ותשוקה זו להשיג את שאינו שלו הוא בחינת פתאום אף-תום. כי הרצון להשיג את חלקו הוא בחינת בנין, ויבן את הצלע, בחכמה יבנה בית. אולם הרצון לה-שיג את שאינו שלו הוא התפרצות פתאום. העדר סדר ובנין. ובבחינה זו, אף ר"ת און פה. כי האף נמצא בין האזן והפה. ובקלקול מפרידם, ובתיקון מחברם.

ושורש האף דקדושה באלף, אף-ל. אלופו של עולם. ושם מתגלה אפס זולתו. וכשהארה זו משתלשלת ומתגלה בתוה"ק זהו בחינת אופן, אף-ון. בחינת ע' פנים לתורה, פנים, אופנים. ומצד כן, אף ר"ת אלף-פנים. וכל צורת הפנים מתגלית באף, ולכך אמרו בשלהי יבמות שאין מעידין אלא על פרצוף הפנים עם החוטם. ויתר על כן, הארת הפנים דקלקול מתה-פכת לאחור, והוא בחינת אף, חרון אף, אחור, חרון. שהופך פנים לאחור. ומצד התיקון, הפנים מאירים לאחור. והוא בחינת אפוד של כה"ג, שחוגר אותו מאחוריו. ורוחבו כרוחב גבו של האדם ויותר (לשון רש"י שמות כח,ו), כלומר מאיר הארת פנים באחור. אפוד אף-דו, לשון שנים, פנים ואחור הארת פנים. והוא בחינת פלא, אף-ל. מצרף הפכים מפליא לעשות, פנים ואחור. ויתר זה הוא בחינת אפוא. כמ"ש רש"י (בראשית מג, יא) לשון יתר הוא. וזהו כל מהות הבריאה, הוספה של גבול על בלתי בעל גבול, ית-רון האור מתוך החושך, תוספת. בחינת אפרת אף-רת, אפרים, אף-רים. פור, תוספת. ואזי הגבול מתהפך מ"ויתאפק", גבול, לאפיק, אופק, התפש-טות, ונכלל גבול בבלתי בעל גבול, והוא בחינת פאר תחת אפר ע"ג הראש

שרשי התיבות המרכיבות מאמר זה: אגף, אופיר, אופן, אחיתופל, אחשדרפנים, איפה, אלוף, אליפז, אליפלט, אליצפן, אלף, אספנר, אסף, אפוד, אפה, אפס, אפף, אפק, אפר, אפרוח, אפריון, אפרים, אפרת, ארפכשד, אשפה, נפלא, אנפה, פאה, נאף, פתאום, קפא, שאף, פאר, אכף, אביאסף, אפוא. ■ [נכתב על ידי הרב שליט"א במיוחד לעלון זה]

בלבביפדיה מחשבה המשך מעמוד ד'

יג. יחוד המשיחים

עלה בידינו כי אברהם ויעקב **משתתפים** בתיקון השלם. כזכור, "אבן טובה היתה תלויה בצווארו של אברהם אבינו". כלומר ה'אבן' עומדת ב'צרה', ובכח ה'ראש' שמעל הצואר אברהם מתקן אותה ומעלה ממקום ה'צר', ויעקב מוציא את התיקון הזה יוצא לפועל ב'עקב'.

ובבחינה נוספת, ישנם שני משיחים, משיח בן יוסף ומשיח בן דוד, כידוע. שתי הבריתות של המעור והשפתים הנמצאות באברהם אבינו, מתייחסות לשני המשיחים; ברית המעור כנגד משיח בן יוסף, ושל השפתיים כנגד משיח בן דוד. נמצא, בעומק, שאברהם אבינו מצרף את הברית עליונה עם הברית התחתונה, ובכך הוא מצרף את שני המשיחים.

יד. תיקון האבהות

בעלמא דידן, אבהותו של אברהם פגומה. פגם זה הוא השורש של הגלות, וזה התגלה כבר בחייו, בישמעאל ובני קטורה, כמו שנתבאר, ועשו (העשוי והגמור) יצא לתרבות רעה, והפך לישראל מומר.

אבל לעתיד לבוא נאמר (ישעיה כז יג): "ובאו האובדים בארץ אשור, והנדחים בארץ מצרים", ותיקון מדרגתן של בני קטורה, והארבע מאות שירדו ישראל למצרים, ואז, "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה" (עובדיה א כא), ותיקון קומתו של אברהם אבינו, ותוארו כאב יתגלה בשלמות.

נמצא שבעומק, המשיח בא לגלות את שלמות התואר אב של אברהם אבינו. מדרגתו של משיח היא ה'תמימות'⁵ המושרשת אצל אברהם אבינו (בברית המילה וברית השפתיים). ובכחה, המשיח, שיבוא במהרה בימינו, יתקן את כל חלקי האב של אברהם אבינו בשלמותם.⁶

זהו השיעור האחרון מתוך שש עשרה שיעורי האודיו הראשונים בסדרה של בלבביפדיה - מחשבה באותיות א'-ב', שתומללו ונערכו. בשבוע הבא תתחיל סדרה חדשה של בלבביפדיה - עבודת השם, שנכתב על ידי הרב שליט"א במיוחד לעלון זה ■ [מתוך שיעורי שמע בלבביפדיה המשודרים בשידור חי של קול הלשון]

4 מלשון שור, ראה.

5 ה'משיח' לפי תומו.

6 ואז יתגלה 'אברהם' כ'אב מהר', בבחינת בעתה אחישנה.

עינים - שביירה תרומות (ג, א). אבטיח ונמצא סרוח, שורש שביירה. סרוח, אותיות חסר. וכן אמרו בתוספתא תרומות (פ"ד ה"ו) - אבטיח ונמצא נקוד. לשון נקודים, בחינת עינים - שביירה, עולם הנקודים. וכן אמרו במדרש זוטא קהלת (פ"ז, סימן י"ב). ד' עשירים היו בירושלים, והיה בן אבטיח, בן אחותו של ר"ז, והיה ראש סיקרין שבירושלים, עמד ושרף את האוצר וכו'. ושורש חורבן ירושלים ושורש שביירת הלוחות, משבירת העינים. דבן אבטיח הוא בבחינת אבטיח שנמצא סרוח, שדבק בשבירת הכלים שבעינים. וכן רש"י בע"ז (ל' ע"ב ד"ה אבטיח) - וכשפותחין אותה לאכול קצת ועומדת מגולה, אוכל נחש ממנה. יניקה מן השביירה - נחש.

עתיק עוקצין (פ"ב מ"ג) - הרמון והאבטיח שנימוק מקצתו אינו מצטרף. שלם מכאן ומכאן ונימוק מן האמצע, אינו מצטרף. עתיק מחבר ג' עולמות. א. מלכות של א"ק. ב. לאורך כל האצילות. ג. בסוד דדי בהמה, יורד לבריאה. וכל חלקו באצילות מלושב, זולת ראשו, ג"ר, והוא בחינת נימוק מן האמצע מקום התלבשותו. ובדקות עתיק יוצר העתקה וע"כ נעשה חלל באמצע. והוא בחינת נימוק מן האמצע. והשתא במדרגת שית אלפי שנין אינו מצטרף. אולם בפנימיות, וזה אורו שיאיר בגילוי לעת"ל, יצטרף. כלומר יצרף את כל העולמות, כי בזה שמצרף ג' עולמות, נעשה חזקה. ושורשו בצמצום שעשה חלל באמצע.

אריך שנינו בתוספתא תרומות (פ"ה ה"ב) - קליפי אבטיח וכו' ר' דוסא מתיר לזרים וחכ"א. וכן פסק הרמב"ם (פ"א ה"י). ועומק הדבר, שכאשר מתגלה הארת אריך, אזי אף בקליפות מאיר הארה זו, ואזי אף הקליפות ראויים לאכילה. ומה שהשתא הוא בבחינת תוכו אכל קליפתו זרק, זהו מחמת העדר הארת אריך. כי מהות אריך לשון הארכה, שמתארך עד סופו ממש, ומתקן אף את הקליפות הנמצאים בסופו.

אבא אבטיח. אב-טיח. לשון אב לכל טיח שבעולם. שקליפתו קשה וטחה שלא יצא מימיו לחוץ.

אמא כתיב (במדבר י"א, ה) "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקשאים ואת האבטחים" וגו'. יומא (ע"ה ע"א) - רב אמי ורב אסי, חד אמר טעם כל המינים שטעמו במן, טעם ה' המינין הללו לא טעמו בו וכו'. וברש"י, שהן קשין למעברות ומניקות, כדאמרן בספרי. מדרגת אמא, מעוברת ומניקה. ובלקח טוב איתא מפני שהם קשין לתלמוד. ונודע שתלמוד גימ' לילית, נוק' דקליפה. וזהו עומק קשה לתלמוד. כי ה' מינין הללו הם ה"ג שמשם יונק הרע.

ז"א אגרוף של אבטיח כראש כל אדם, פירש הריטב"א (עיין סוכה כ"א ע"א, וערוך לנר שם) שהוא ראש של תינוק. בחינת ז"א, לפני קבלתו מוחין דגדלות.

וכן עי' מעשרות (פ"ב מ"ו, ופ"ג מ"ט). ועיין חזו"א דמאי (סי' ז' אות כ' ד"ה והנה): והנה הא דאשכול ורמון מקרי צירוף משום שיש באשכול כמה ענבים וברמון כמה פרטים. אבל אבטיח צריך טעם למה חשיב צירוף. ומשמע דכל פירי גדול מיחשב צרוף. שכיון שהדרך לחלקו לחלקים מחמת גודלו, כבר השתא רואים אנו אותה כאילו היא מחולקת, ומצורף בחלקיו לאבטיח שלם. חלקים היוצרים שלם. ושם (אות כד ד"ה ותנן) כתב, וממילא קדם שמחלקן חשיב ג"כ צירוף. והוא בחינת ז"א, פרצוף אחד אולם הוא ו"ק צרוף של ששה, שלם שנחשב מצורף. צרוף, פרצוף. פרצוף ז"א בחינת צרוף של ו"ק, ו' ספירות. ועיין ירושלמי יבמות (פ"ד ה"ב) - זוטא אבטא זוטא אבטא. ובקרבן העדה

כיוון שערכים אלו נמצאים בעריכתם הראשונית, לכך נשמח לקבל הארות, הערות, והוספות וכו'. ומטרת ערכים אלו לפתוח פתח, ויבואו החכמים ויוסיפו כהנה וכהנה.

אור א"ס אבטיח, א-ט, י. ב-ח, י. י. סוד עשר ספירות הגנוזות במאצי' לן. ושם הוא בחינת מאור שלמעלה מן אור כנודע. מאור, ממנו אור. ועיין בכורות (ל"ז ע"ב) - מאור שלא נעשה בידי אדם, שיעורו מלא אגרוף, וזהו אגרוף של בן אבטיח. שלא בידי אדם דייקא, אצל המאציל העליון. ומשם נמשך אור הקו, מן המאור העליון. וזהו מאור שלא בידי אדם, לפי א"ק. נמשך מן עשר ספירות הגנוזות במאצילן. וזהו אבטיח כנ"ל, אט, בת, י.

צמצום כאשר ע"ס היו גנוזות, נכללו באחד של א"ס. וכאשר נס' תלק בלתי בעל גבול, נגלה ע"ס שבשורשם הם אחד. אולם גילה הצמצום שורש לעשר שנחלק לא"ט, ב"ח, ג"ז, ד"ו. כי בתחלה החלוקה לשנים. ואח"כ מתפרט עוד. וכן אבטיח, אב-טיח, לשון טיח כיסוי והעלם, צמצום. ועיין תוס' ע"ז (ל"ב ע"ב ד"ה אכטא) - ור"ח גרס אבטא, לשון אבטיח, פ' דלעת חלולה. צמצום יצר חלל. וכן אב-טיח, שטחים גגותיהם מפני המים שלא יכנסו. שהוא הארת מימי האור העליון שלא יכנס לתוך מקום החלל. אולם נכנס מימי האור העליון דרך קו, צינור, דק. צמצום. ועוד, הסתלקות האור מתוך החלל לחוצה לו נעשה ע"י קו. (שכשם שכניסת אור א"ס לתוך החלל ע"י קו, כן יציאתו. ובדקות כשם שנכנס אור א"ס לתוך החלל ע"י אור הסובב, עיגול, אף יציאתו ע"י עיגול, ותרויהו איתנהו ביה). והוא מ"ש במסכת כלאים (כ"א, מ"ח) - אין תוחבין זמורה של גפן לתוך האבטיח שתהא זורקת מימיה לתוכו, מפני שהוא אילן בירק.

קו אבטיח לשון א-בטח, בטחון. בחינת קו, תקוה, כמ"ש הרמח"ל בדרוש הקיוי. ושלמות התקוה שבטוח בתקותו שלא תכזב, והוא הנקרא בטחון. וזהו מ"ש חז"ל קוה אל ה', וכו' וקוה אל ה'. חזור וקוה. ומהותו תקוה מתתא לעילא. ובטחון של קו שירד מלעילא לתתא.

עיגולים צורתו של אבטיח כעין עיגול. ואמרו (כלים יז, ב, בכורות ל"ז ע"ב), אגרופו של בן אבטיח, כראש גדול של אדם. גלגלת, לשון גלגל, עגול. הן חלל עגול, והן היקפו כעין אור אין סוף הסובב, כנ"ל.

יושר סוד ההשתלשלות. תוס' שבת (ק"ט ע"א, ד"ה שריקא). מים שמשננים ממעי אבטיח, ושותים כדי לשלשל. כי היושר, צורת שלשלת, לעומת הקו, שמהותו המשכה אחת כזרימת מים.

שערוה מקום הריבוי הגמור באדם. שער - עשר, שהוא שורש לריבוי. בחינת אט-בח-י. כנ"ל. ואמרו בתוספתא (תרומות ז, ז) - אבטיח שאכלו ממנו עשרה בני"א. ובהרחבה אמרו כן גם לגבי שאר דברים מנין י'.

אזן נגלה אות ה' בה, וצורתה ד"ו. והוא התפשטות ממדרגת אבטיח, שנגלה בו אט-בח, כנ"ל, באזן, נעשה ד"ו.

חוטם אבטיח, חטא-יב. שורש חוטם, לשון חטא, קלקול. ולשון חיטוי, תיקון. חוטם שורש לז"א, ו"ק, י"ב גבולי אלכסון. והתיקון בחזרתו לז"א עצמו. והוא אב-יב, חטא, וחיטוי.

פה ירושלמי יומא (פ"ה ה"ב) - לוגמו של בן אבטיח, שהיה מחזיק יותר מרביעית. צורת לוגמו של אדם מעין אבטיח.

מילון של ימינו, עיין חשוקי חמד ברכות (מ"ב ע"א) ועוד. ונראה יותר שבימינו אין אבטיח ממש אלא תערובת של אבטיח עם דבר אחר.

תפארת גם אוכל וגם משקה, כנ"ל, קו אמצע, מחבר קצוות. ועיין בגינת ורדים (או"ח כלל א' סימן כו) שעל משקה שבתוך אבטיח מברך בורא פרי האדמה. אולם בכף החיים (סימן רמב אות טב) וכן בבן איש חי (פנחס אות ט), כ' שספק ברכות להקל, ויברך שהכל.

נצה דרום, חסד, צפון, גבורה. מזרח, ת"ת, מערב יסוד. מטה, הוד, מעלה נצה, כנודע. עיין רמב"ם כלים (פ"ז מ"ב) - בן אבטיח - אדם מפורסם בעשית רעפים גדולים. וכן אבטיח, אב-טיח, לטוח גגות - צד מעלה נצה. ושורשו אור הסובב, כנ"ל, שהוא הגג שלא יכנס אור א"ס לתוך החלל, אלא במידה וקצבה.

הוד רבינו בחיי (משפטים פכ"א פ"ח, ד"ה באבן) - באגרוף, ביאור אגרוף היד, שיתקבצו בה האצבעות, והוא לשון רז"ל (כלים יז, ב) אגרוף של בן אבטיח. הוד ספירה חמישית קו שמאל, גבורה. ואחד מאופני הגבורה בה, שכל ה' גבורות נעשים אגרוף. והעומק, כי נקרא הוד מלשון הודיה, כנודע. והוא התבטלות, כיפול האצבעות, למקורן. ועוד, בחינת יהודה, הוד-יה. וע"י הודאה נעשה ראש. וזהו אגרופו של בן אבטיח, שהוא כראש כל אדם. והוא בחינת בינה, ה' קמאה בשם הוי"ה עד הוד אתפשטת. וכאשר מודה עולה עד הבינה. הוד, ה' שצורתה ו"ד, כנ"ל.

יסוד ירושלמי מעשרות (פ"א ה"ב) - מעי מלפפון לאכילה, מעי אבטיח לזריעה. בחינת זרע דיסוד המזריע. ופירש הרמב"ם (עדויות פ"ג מ"ג) - מעי האבטיח, הזרע והטוב שבתוך האבטיח.

מלכות תוספתא תרומות (פ"ז ה"ז), והובא בחולין (ט' ע"א) - ועכבר מנקר באבטיח. ומהות עכבר אמרו בתוספתא דהוריות (פ"ב ה"ג) - מפני מה הכל נשאלין על עכבר, מפני שעיסוקו רע. עכבר. רע-בכר. ראשית מתתא לרע. ולכך אמרו בהוריות (י"ג ע"א), האוכל ממה שעבר אוכל משכח. כי מלכות בחינת חכמה תתאה, ובה שולט העכבר ומשכת. כנודע, שכל שכחה במוחין דקטנות. ואין לך מוחין דקטנות יותר מחכמה תתאה.

וכן אמרו בחולין (קכ"ז ע"ב) - עכבר שחציו עכבר וחציו אדמה, הנוגע בבשר טמא, באדמה טהור. חציו אדמה, מלכות.

נפש: נפש רחבה, מצד הקלקול בלעם. מלא מים, רחבה מן ים, מרחיבין דעתו של אדם, הן מצד הקלקול והן מצד התיקון.

רוח: תפיסת דבר גדול כחלקים, אבטיח דבר גדול ונחשב לחלקים כמו שביאר החזו"א, מכיוון שעתידין לחלוק אותו נחשב כבר עתה כחלקים. וזהו רוח, ששה צדדים בכל דבר.

נשמה: בחינת בינה, התבוננות לראות בכל דבר את כל אפשרויות הבנין, של חלקי העשר. והשורש אבטיח - יו"ד, שנבנה אט-בח, גז, דו.

חיה: בור סוד שאינו מאבד טיפה, כאבטיח אב-טיח, שאין מימיו יוצאין לחוץ. חיה, מקור מעין החכמה, אולם נצרך שלא יאבד אפילו טיפה. בחינת שלא ראה קרי מימיו. טוח לאב, שלא יאבד האב טיפה.

יחידה: אגרופו של בן אבטיח, חוזק תוקף, אגרוף. אבטיח בטחון. בחינת איתן שבנפש. העקשן יצליח, כמ"ש הגר"א.

■ [נכתב על ידי הרב שליט"א במיוחד לעלון זה] **להארות, הערות,**

והוספות: rav@bilvavi.net

שם, דרך בנ"א לומר למה האבטיח קטן, לפי שנוצר בימים מועטים. או שהתחיל להעלות ניצו זמן מועט אחר הביכורים. פרוץ שאינו מתחיל מהתחלה, כמו א"א, אלא מתחיל מאמצע הקומה. ונקרא "זוטא".

נוק' נמוק"י (בשיטת הקדמונים) בחולין (ק"ב ע"א) ועוד הרבה ראשונים - קישות ואבטיח אין מפליטין את הבלוע כלל. בחינת נוק', נקב, כלי מקבל, ולא פולט. ולכך אין מפליטין את הבלוע, ליצור בו תנועת פליטה. אלא מעמיד את הבליעה, מקבל (ובדקות, אינו יוצר תנועת קבלה מאחר בלבד, אלא מעמיד את האחר כמקבל, והבן).
וכן רש"י ע"ז (ל' ע"ב) - וכשפותחין אותה לאכול קצת ועומדת מגולה, אוכל נחש ממנה, והיא רכה, והארס שוקע בה. שוקע, נקבה, שקע. וכן עיין תוס' ע"ז (ל"ב ע"ב ד"ה אכטא דטייע) - ור"ח גרס אבטא, לשון אבטיח, פ' דלעת חלולה ומשימין בה יין. כלי - נוק'.

כתר עיין ר"ש כלאים (פ"א מ"ב). כשנוטל מזרע שלצד הפיטמא של אבטיח וזורעו, פעמים משתנית צורתו ונעשה מלפפונין. והיינו פיטמא, היא בחינת כתר, מדרגת אין. ושם יש אפשרות שינוי, כנודע. כי כל שינוי הוא ע"י חזרה לאין, ונעשה יש חדש. ומהצד התחתון הוא יסוד, דע מאין באת, מטיפה סרוחה, בחינת אין. ושם נגלה אבטיח ונמצא סרוח.

חכמה בראשית, ובתרגום, בחכמתא. אב בחכמה. ויש בו ו' אותיות בחינת ו"ק, ברא-שית. ונקודה בתוך ה', שהיא בחינת יו"ד, כמ"ש בתיקונים (תיקון ה', וכן תיקון כ"ה). וזהו אבוי, אב-בחכמה, ו-שש אותיות בראשית. י - נקודה שבתוך ה'. ויו"ד של חכמה מצומצם לאות ו'. ומוריד מדרגת אבטיח - בחינת יו"ד כנ"ל לבחינת ו'. צורת אצבעות, צורת ו'. ובן אבטיח אגרופו כגולגולת של כל אדם והוא מעלה אצבעות, לראש. שע"י בטחון עולה מו"ק ל"ס. כי הגדרת ז"א מו"ק ל"ס, הוא הן ע"י הגדלת הכלי, והן ע"י ריבוי אור. והגדלת הכלי גופא, הוא הן ע"י הגדלת הו"ק (ובזה ישנם כמה שמועות בעץ חיים ואכמ"ל) והן ע"י קבלת כלי ממדרגה שעליו. וכל קבלה מעולם עליון הוא בחינת הארת קו. שכל עולם תחתון ביחס לעליון נקרא א"ס, והמעבר הוא ע"י קו. וכן עולם עליון נקרא א"ס ונקרא ג"ר ביחס לתחתון. והמעבר ע"י קו, תקוה, בטחון, כנ"ל.

בינה בינה - לב. אמרו בשוחר טוב (בראשית כח, ט), ורוב דגן ותירוש, אלו האבטיחים, המסעדים את הלב. ובדקות, דגן אוכל, תירוש, משקה. ואבטיח גם אוכל וגם משקה (מעין ענבים זיתים). שכשם שהבינה הוא שורש גם לבן וגם לבת, כן שורש גם לאכילה וגם לשתיה.

דעת בחינת עשרה כנ"ל. כי יש בדעת ה"ו וה"ג. ושם שורש חטא, הגברת הגבורות על החסדים. אבטיח, אותיות, חטא-בי.

חסד אבטיח, אותיות, טא-חיב. לשון חיבה, אהבה. וכן עיין ר"ש כלאים (פ"א, מ"ח) - שהאבטיח מלא מים. מים, חסד כנודע. אולם גבורה שבחסד. וזמן גמר הפרי באבטיח, אמרו במעשרות (פ"א מ"ה), משישלק. שנעשה מימי, ששולקים אותו כמשקה. והוא רך כמ"ש רש"י (ע"ז ל' ע"ב ד"ה אבטיח), רך - חסד.

גבורה אי - חבט. חבט - גבורה.

וכן אמרו בירושלמי כלאים (פ"א ה"ב) - הקישות והמלפפון אינן כלאים זב"ז. ובגמ' שם, אדם נוטל מעה אחת מפטימה של קישות, ונוטעה והיא נעשית אבטיח. כי האבטיח קליפתו קשה, שורש גבורה. וזהו קישות, לשון קושי. וזהו אגרופו של בן אבטיח כנ"ל. תוקף, חוזק. וכן צבעו הפנימי אדום. גבורה, אם זה אבטיח של ימינו. וי"א שהוא

שאלה

שלום הרב, יש לי בעיה אמיתית להירדם. כשאני מנסה להירדם כל מיני בעיות שיש לי עם עצמי, והמשפחה שלי ממלאים את הראש ואני מתעכב על המחשבות האלה עד שאני בסופו של דבר נרדם. כשאני מצליח לישון אין לי בעיה לישון עד הבוקר. האם הרב יכול להציע מה לעשות שאוכל לישון יותר קל?

תשובה

מהות השינה וצורתה ומהלכיה בנפשו של אדם

זמן השינה חובק בתוכו ב' שינויים מזמן שהאדם ער. א. מעבר משכל - מוחין, למדמה. ב. חזרת התפשטות עיקר החיות מן האיברים, וחזרתם ללב. בחינת אני ישנה - ולבי ער.

ולפיכך ע"מ להכנס למצב של שינה, נצרך א. כניסה למדמה - יציאה מן המוחין. ב. השקטת הגוף וחזרת החיות אל הלב. אולם יתר על כן נצרך השקטת הלב, רוגע, מנוחת הנפש. כי השינה מהות מיעוט חיות, והעדר שקט ורוגע תובע תוספת חיות, והוא הפקעת השינה.

תהליך המביא את בני האדם לשינה

א. כבדות החומר או מצב שורש של עפר - עצלות. או מכח מאכל מרובה וכדו'. כח הכבדות יוצר מיעוט חיות ומקרב את האדם לשינה (לעומתם נפשות סוערות מיסוד הרוח והאש).

ב. אי שינה זמן רב, ואזי כח חיותו של האדם נעשה מצומצם והגוף תובע את חלקו לשם התחדשות בחיות. מצב זה נקרא בלשון חז"ל "חטפתו שינה", "עד שתחטפנו שינה".

ג. ישנם בנ"א שכח המדמה שלהם חזק, ולכך הם יותר קרוי בים לשינה. דבר זה מתגלה אצל קטנים שמחשבתם חלשה וכח המדמה חזק. וכל אצל מבוגרם בחלקם אם מחשבתם חלשה, או לחלופין המדמה חזק (תלוי ביחס מדמה למוחין) אזי הם יותר קרובים לשינה.

ד. ישנם בנ"א שכח הסדר והדיוק שלהם חזק בנפש, ואין דבר נכנס לתוך דבר בנפשם. ולכך כשמגיע זמן השינה הם נעשים רגועים, כי זה מה שצריך לעשות עתה, והם נרדמים בקלות.

ה. בנ"א שקרובים יותר למנוחת הנפש, הן מצד טבעם, והן מצד עבודתם, קרובים יותר להרדם בקלות. ולכך קטנים שאין להם טרדות, בזה הם יותר קרובים למנוחת הנפש, ולכך בקרוב המקרים נרדמים יותר בקלות.

ו. ישנם ת"ח שעסקם בתורה מתוך מנוחת הנפש ורוגע, ולכך דרכם להרדם מתוך מחשבת תורה רגועה, שאף שזה מוחין, אולם זה מתוך מנוחת הנפש. ומנוחה זו מקרבתם לשינה.

מאידיך ככל שהשכל פועל בערנות וכן רגשות הלב כן יקשה

על האדם להרדם.

מצוי הדבר מאוד שלאורך היום האדם טרוד במעשה וכו'. אולם כשנמצא לבדו כגון בבית המרחץ, או לחילופין ששוכב לישון ואינו עושה דבר, אזי אי התעסקות במעשה מעורר מחשבות ורגשות, ואזי הם צפים ועולים פעם מעט ופעם הרבה, פעם בנחת ופעם בסערה. וזה מקשה על האדם להירדם.

עבודת האדם ללמוד להרגיע את נפשו מסערת חייו לאו דוקא ביחס לשינה, אלא מצד בנין נפש אמיתי. ובזה לא נעסוק עתה. אולם ברור הדבר שככל שיעשה כן, כן יתקדם בתהליך של הרדמות מהירה.

ויתר על כן איכות של שינה במנוחה. כי שהאדם אינו רגוע אף השינה נפגמת באיכות המנוחה שבה, כנודע.

עתה נציע עצות מעשיות להשקיט את הנפש לפני השינה.

א. לחפש דבר טוב שקרה לי היום ולחשוב עליו. יש לציין שפעמים זה משקיט מחמת הנועם והטוב, ופעמים זה יוצר התרגשות שיוצרת חוסר שקט. ויש לבחון כל מקרה לגופו. במקביל באותו מהלך לחפש דברים טובים שקרו לי בחיים.

ב. להכנס למדמה נעים. לחזור לדמיונות נעימים שחבוקים בכח המדמה שבו. כמובן יש לאזן את הדמיון שלא יפרוץ מעבר לגבול הנכון.

ג. להכנס לתמונות שנשמרו בכח השומר שבאדם, תמונות נעימים ומרגיעים, כגון ים, נוף וכדו'.

ד. אפשר לנסות לשמוע מוסיקה מרגיעה - דבר זה משתנה מנפש לנפש.

ה. אם מתעוררים נקודות של דאגה וכדו', פעמים לנסות לה-סיח את הדעת בקלות אם ניתן, היסח דעת להנ"ל. או לחלו-פין להתחזק באמונה פשוטה בהשגחה פרטית שהכל לטובה.

ו. להחליט בנפש שתהליך מעבר מער לישן יכול לקחת זמן, ולא לראות זאת כבעיה היוצרת מתח.

ז. לקרוא מעט לפני השינה, ברוב המקרים זה גורם למחשבה להחלש, ועי"כ האדם נעתק ממוחין למדמה ונרדם. עצה זו מתאימה מאד לת"ח, שישנו מתוך ת"ת. אולם אפשרית גם לנשים, ספרי קריאה וכדו'.

ח. כניסה למקום של רגש נעים, רגוע ושלו, "כגמול עלי אימו". בחיצוניות לחזור למקום זה בנפש היה בקטנותו. וב-פנימיות יחס זה אליו ית"ש. ואזי האדם נרדם כביכול בחיקו

ית"ש. ■